

ИНТЕРВЮ С Г-ЖА НЕЛИ ПИГУЛЕВА

- Какво си спомняте за екологичната обстановка в Русе в края на 20. век?

- Спомням си много печални обстоятелства, защото това, което беше широко известно, е, че много често имаше обгазявания. Обгазяваха хората в Русе. Спомням си и това, че не беше приятно да се протестира и много хора мълчаливо търсеха своя изход. И аз като журналист имах срещи с много хора, които бяха намерили своя начин да се изселят от града, тъй като официално това не беше разрешено. Бях ходила в командировка, тогава имаше една инициатива за младежко заселване на безлюдни райони в Странджа – Сакар, което е в югоизточната зона на България, и там даваха възможност на млади семейства да се заселват, като целта беше да се усвояват тези райони, в които нямаше хора. Предоставяха им жилища, предоставяха им работа и много млади русенци намериха този вариант за единствено възможния да спасят децата си от хлорното обгазяване.

- Известно ли Ви е нещо друго да е замърсявало града по това време?

- Може би като журналист не е добре да го казвам, в този смисъл, че обикновено ние говорим с проверени факти, но аз си спомням едни думи на френски икономист, който беше дошъл по икономически повод в Русе, и той беше смяял от това, че за първи път виждаше град, който е разположен така, че от трите страни има промишлени зони, а от четвъртата е този завод в Гюргево. Та всъщност тогава градът беше „подпрян“ от всички страни със западна промишлена зона, източна промишлена зона, този район с „Печатни платки“ към „Дружби“-те също бълваше достатъчно химия във въздуха, а от другата страна – отсреща, беше този завод,

заради който сутрин като ставахме, бързахме да затворим прозорците – обратно на това, което нормалните хора правят.

- Кога точно започна обгазяването?

- Трудно ми е да кажа. Признавам си, че аз съм човек, който много слабо помни цифри и имена, аз повече помня усещания и очи. Не мога да кажа със сигурност, защото може би в паметта ми са останали просто по-ярките моменти, които са свързани с това. Да речем едно паметно връзване на пионерски връзки пред Партийния дом, когато просто на децата краката им се подкосяваха от това, че обгазяването беше изключително силно. За съжаление, аз не съм присъствала на протестите, тъй като тогава не бях в града в най – пиковите моменти.

- Какво прави българското правителство по този проблем?

- Тогава основното, което правеха, беше това да се скрие, да не се говори за това, защото тезата беше, че не бива да нарушаваме приятелските си отношения с една братска по политически строй страна. Те самите твърдят, че тогава са правили много междуправителствени срещи, на които са обсъждали този въпрос и според техните уверения много остро са поставяли въпроса. Някои дори разказват, че са се обръщали за помощ към тогавашния Съветски съюз, който тогава действително беше фактор. Но, от друга страна, мненията са много противоречиви, защото тогава нищо не се знаеше за тези разговори, въпреки че най-нормалното би било една власт, която е разтревожена за народа, да уведоми за това какво тя прави при една такава извънредна ситуация, но първо, те тогава нищо не казваха, и второ, нашият народ по силата на обстоятелствата е достатъчно мнителен, за да се усъмни и в това, което се разказва 10-15 години след събитията. Тоест в разказите за загриженост и за сериозни действия.

- Какво знаете за протестите срещу обгазяването?

- Много се говори, че това е първата проява на гражданско общество в България и със сигурност те действително имат много голяма заслуга за това и не може да се подмине с мълчание или пренебрегване истинският подвиг на тези жени от „Паркстрой”, които са били доведени до отчаяние и в това си отчаяние предприеха тази постъпка. Спомням си, че отначало те бяха много плахи в протестите, защото силата на модела за мислене беше такъв, че всеки се притесняваше да не му се случи нещо страшно, но така или иначе това, което се случваше десетина години в града, беше достатъчно страшно. Всъщност русенци бяха изправени пред мисълта, че по-страшно от това не може да им се случи. Още повече всички отчитаха факта, че се намираме в една земетръсна зона и големият страх беше, ако се случи нещо такова, ако стане земетресение, какво би последвало. Точно в тези моменти властта разпространи едни листовки, които сигурно много хора от моето поколение пазят, защото от една страна беше много нелепо и би било смешно, ако не беше тъжно, но това беше конкретният израз на загриженост, там ни обясняваха какво трябва да се направи при една авария в комбината, тоест, от една страна, за властта проблем не съществуваше като цяло, но от друга, посочваше на хората какво трябва да направят, ако този според тях несъществуващ завод, бълващ несъществуваща опасност, действително се разтресе, и как хората трябва да покриват пукнатините на прозорците с мокри чаршафи, да слагат по лицата си мокри маски и да се изнесат от града на място, което е възможно най-далече от опасността.

- Имате ли близки или познати, които са се изселили от Русе поради обстановката и ако да, върнали ли са се някога?

- Да. Те се преселиха в Дряново. Бяха мои съседни и когато детето им се роди, на 3-4-я месец, беше в болница с астматични пристъпи. На други мои познати се наложи детето им да бъде изпратено в санаториум, т.е. то израсна далече от тях, тъй като работата им беше тук в Русе и те не бяха в състояние да се преместят. Други се изместиха в Търново и една част от тях се върнаха, а някои си купиха къщи в Балкана. И ако сега ви се случи да посетите Еленския или Тревненския балкан, ще видите, че там живеят много русенци.

- Каква е позицията на журналистите по това време?

- Мъчителна. Защото и ние бяхме от русенците, които дишаха този въздух. По това време в Русе имаше само един вестник – „Дунавска правда”, на който нашият сега е продължител, но статутът е много различен, защото вестник „Дунавска правда” беше орган на Окръжния комитет на българската комунистическа партия, тоест това означаваше, че във вестника, когато ставаше дума за сериозни позиции, които биха нарушили по някакъв начин комфорта на властта, и дума не можеше да се отваря за това, че не може да се напише нещо, което не би се харесало на въпросния окръжен комитет на партията. Така че журналистите много добре знаеха за какво става дума. В много случаи те имаха много повече информация, отколкото обикновените хора, които просто слагаха кърпи на лицата си, но в същото време ние нямахме право да пишем за това. Ние бяхме като един много нещастен щраус, натикал главата си в пясъка, защото той само подозира опасността, а ние знаехме за каква опасност става въпрос.

- Какви са били настроенятия по това време в редакцията?

- Също много тъжни, защото имахме колеги, които намираха информация, до която много малко хора могат да

стигнат. Те разказваха за това какво се говори да речем в кръговете на властта. За съжаление на нас не ни оставаше нищо друго, освен да бъдем ужасени от това, което се случва. Това беше ситуация, да речем, все едно вие работите в корпоративно издание, да кажем, на една фармацевтична компания, и много добре знаете, че лекарството, за което компанията се хвали в момента, не е никакво лекарство, а дори напротив, но вие не можете в този вестник да напишете нищо срещу това лекарство. Начинът за реагиране беше да напуснеш вестника, но напускайки го, ти пак нищо не можеш да направиш. Тъжно беше.

- Случвало ли се е Вие да имате материал по този проблем, но да ви е била наложена забрана и ако да, кой я е наложил?

- Вие сте поколение, на което трудно може да се обясни начинът на работа тогава, защото за вас тези неща биха звучали като някакъв трилъв, хорър или нещо такова. Влизайки в един такава медия, всеки човек беше наясно с условията, които е длъжен да спазва. И оттам нататък, ако ти не приемаш тези условия, просто напускаш. Ако приемеш тези условия, но все пак имаш някаква гражданска позиция и тя не ти дава мира, то тогава започваш да търсиш точно този индиректен начин да реагираш. Позволявали сме си да говорим двусмислено в коментарни материали, в аналитични материали, тоест някъде, нещо да сложиш в този текст, който да подсказва, че ти знаеш за какво става дума. Ние бяхме в ситуация, в която, волю или неволю, за да бъдеш добър журналист и да бъдеш честен спрямо себе си, сме се връщали във времената, когато е писал Смирненски и неговият брат Измирлиев, тоест без да казваш, без да назоваваш нещата с истинските им имена и пак да намираш начин индиректно да подсказваш и да протестираш. Това беше единственият възможен начин на протест.

- Казахте, че в редакцията са се говорили неща, по-тайни. Бихте ли споделили нещо от тях, не вярваме сега да е някаква тайна?

- Аз не мога да кажа точно какво, но имахме колежка, на която съпругът работеше в тези кръгове - в „бялата сграда“, или както се казваше – в „белия кораб“. Тя самата беше много непримирима като характер и като перо и често разказваше какво всъщност се е говорело в тези нива на властта по тези проблеми. И оттам научавахме, че самите тези хора, които са в ръководството на града, също са потърпевши от това и също се ядосват. Самите те са недоволни от това състояние, но оттам научавахме и какви са били репликите от София, от Политбюро – че русенци са много разглезени, че много си позволяват, че, първо, ние не сме в състояние нищо да направим като държава, и второ, че ние няма да си нарушим братските взаимоотношения със съседна страна заради един град. Но нищо конкретно, всъщност това бяха разговори, които не ни помагаша. Разтушаваха ни, но не ни помагаша. Но ние нямахме право дори да сложим снимка, когато бяха най-големите обгазявания и децата ходеха с къпички на носовете. И не само децата – всички! Говореше се, че всъщност, когато нашите са отправяли молбите си към Съветския съюз да им помогне и да тропне по масата, тогава става ясно, че голяма част от инсталациите са произведени именно от Съветския съюз. Така че той ако каже, че тук не се спазват всички изисквания за безопасност, това означава да признае, че тяхната техника не е качествена – нещо, което те никога няма да направят. Това, което ние говорехме помежду си и от което се ужасявахме, бе, че ние като журналисти и като артистични хора си спомняхме, че хлорът е бил едно от първите бойни отровни вещества през Първата световна война. И няма как това нещо да не бъде вредно и само с една мокра кърпа да решиш проблема. Спомням си анекдотите, които се

разказваха, как се намяташ накрая с белия чаршаф и тръгваш нагоре към „Чародейка”, към безопасното място – гробищата.

Аз бях потресена, когато през 1989 г. работех в София и съвсем случайно попаднах на една книга, която очевидно беше предвидена за изхвърляне – „Сборник с документи”. В нея имаше документи за Чернобил и за реакцията на България по време на аварията в Чернобил. Не повярвах на очите си, когато прочетох едно от Постановленията, в което пишеше, че хранителни продукти от незаразени райони в Южна България трябва да се пренесат в районите със замърсяване, а продукти от замърсените райони да се занесат в незамърсените, за да бъде радиоактивното замърсяване равномерно. Този цинизъм аз просто не можех да проумея. Имаш един чист район и ти го замърсяваш, за да бъде всичко равномерно.

Възраст – 55 год., висше образование, журналист във вестник „Утро”.

Февруари 2012 г.

Интервюто е проведено от Женя Илиева, Лилия Андреева и Преслава Славчева.

